TA’LIM SIFATINI BAHOLASHDA XALQARO MEZONLARNING AHAMIYATI

Baltayeva Anadjan Tadjibayevna,
Toshkent davlat transport universiteti,
p.f.b.f.d(PhD), professor v.b.

Annotatsiya. Mazkur maqolada baholash va monitoring tizimlarini takomillashtirishda xalqaro standartlarning o‘rni va ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Ta’lim sifatini oshirishda baholash tizimining roli, uning shaffofligi, obyektivligi va ishonchliligini ta’minlashda xalqaro mezonlarning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, xalqaro baholash dasturlari va standartlari asosida milliy tizimlarni modernizatsiya qilish yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida samarali baholash va monitoring tizimini shakllantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.
Kalit so‘zlar:baholash tizimi, monitoring, xalqaro standartlar, ta’lim sifati, PISA, TIMSS, kompetensiya, indikatorlar, sifat nazorati.

Annotation. This article provides an in-depth analysis of the role and significance of international standards in improving assessment and monitoring systems. It highlights the importance of assessment systems in enhancing the quality of education, as well as the role of international criteria in ensuring transparency, objectivity, and reliability. Furthermore, the study examines ways to modernize national systems based on international assessment programs and standards. As a result of the research, scientific and practical recommendations for developing effective assessment and monitoring systems have been proposed.
Keywords: assessment system, monitoring, international standards, quality of education, PISA, TIMSS, competence, indicators, quality control.

Zamonaviy ta’lim tizimida sifatni ta’minlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ta’lim sifatini aniqlash va nazorat qilish esa bevosita baholash va monitoring tizimlariga bog‘liqdir. “Ta’lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish, uning shaffofligi va xolisligini ta’minlash, shuningdek, xalqaro standartlar asosida baholash mexanizmlarini joriy etish ta’lim sohasidagi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi”[1] Shu nuqtai nazardan, xalqaro standartlarga asoslangan baholash tizimlarini joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda baholash tizimi faqat bilimni aniqlash vositasi emas, balki ta’lim sifatini boshqarish mexanizmi sifatida ham xizmat qiladi.

Baholash va monitoring tushunchalarining nazariy asoslari

Baholash – bu o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini aniqlash jarayonidir. Monitoring esa ushbu jarayonni tizimli ravishda kuzatish va tahlil qilishni anglatadi.

Baholash tizimi quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

- obyektivlik
- ishonchlilik
- shaffoflik
- tizimlilik

Monitoring esa quyidagi vazifalarni bajaradi:

ta’lim sifatini doimiy nazorat qilish;

[1] O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ta’lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2020-yil.3-bet.

kamchiliklarni aniqlash;
rivojlanish strategiyalarini belgilash.

Xalqaro standartlar – bu ta’lim sifatini baholashda qo‘llaniladigan umumiy mezonlar va talablar majmuasidir. Ular quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- turli mamlakatlar ta’lim tizimlarini taqqoslash;
- global darajada raqobatbardoshlikni aniqlash;
- milliy tizimni takomillashtirish.

Xalqaro standartlar asosida ishlab chiqilgan baholash tizimlari o‘quvchilarning faqat nazariy bilimlarini emas, balki ularning amaliy kompetensiyalarini ham aniqlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta’limda keng qo‘llanilayotgan xalqaro baholash dasturlariga quyidagilar kiradi:

PISA (Programme for International Student Assessment) o‘quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda bilimlarni qo‘llash qobiliyatini baholaydi. Ushbu dastur:

- o‘qish savodxonligi;
- matematik savodxonlik;
- tabiiy fanlar savodxonligini o‘lchaydi.

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study)- bu dasturi matematika va tabiiy fanlar bo‘yicha bilim darajasini aniqlaydi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligini baholaydi.Mazkur dasturlar ta’lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Baholash tizimini takomillashtirish yo‘llari doimo mutaxassislar e’tiboridadir.
Xalqaro standartlar asosida baholash tizimini rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim:

1. Kompetensiyaga asoslangan yondashuvni joriy etish.Bunda bilimdan ko‘ra ko‘nikma va kompetensiyalarni baholash ustuvor bo‘lishi kerak.
2. Raqamli baholash tizimlarini rivojlantirish. Axborot texnologiyalaridan foydalanish baholashning aniqligi va tezkorligini oshiradi.
3. O‘qituvchilarning malakasini oshirish. Baholash metodikasini chuqur bilgan pedagoglar tizim samaradorligini ta’minlaydi.
4. Milliy va xalqaro mezonlarni uyg‘unlashtirish. Mahalliy sharoitlarni hisobga olgan holda xalqaro tajribani joriy etish zarur.

Baholash jarayonida bir nechta muammolar ham kuzatiladi va ularni bartaraf etish choralarini kop’rish lozim bo’ladi. Baholash tizimida quyidagi muammolar kuzatiladi:

- subyektiv baholash;
- test tizimiga haddan tashqari bog‘liqlik;
- kompetensiyalarni to‘liq baholay olmaslik.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun esa bir nechta choratadbirlarni ishlab chiqish zarurati tug’iladi:
ko‘p komponentli baholash tizimini joriy etish;
amaliy topshiriqlar ulushini oshirish;
xalqaro tajribani keng qo‘llash zarur.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xalqaro standartlarga asoslangan baholash tizimlari ta’lim sifatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ayniqsa, PISA natijalari mamlakatlar ta’lim tizimidagi kuchli va zaif tomonlarni aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, xalqaro standartlarni to‘liq ko‘chirib olish emas, balki ularni milliy kontekstga moslashtirish muhim hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, baholash va monitoring tizimlarini takomillashtirishda xalqaro standartlar muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ular ta’lim sifatini oshirish,

shaffoflikni ta’minlash va global raqobatbardoshlikni kuchaytirishga yordam beradi. Shu bois, milliy ta’lim tizimini rivojlantirishda xalqaro tajribani keng joriy etish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati.

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ta’lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. – Toshkent, 2020.
2. **Nurmatova Shaxnoza Ma’murjonovna.** *Ta’lim sifatini monitoring qilish orqali nutqiy kompetensiyalarni baholashni takomillashtirish.* Universal xalqaro ilmiy jurnal,№ 4.1, 2025. – 187–188- betlar
3. **Xaytmetova Nasibaxon.** *Ta’lim sifatini baholashning xalqaro standartlari.* Obrazovanie, Nauka i Innovatsionnye Idei v Mire, 2025 (PISA, TIMSS kabi xalqaro baholash tizimlari va milliy standartlar uyg‘unligi)
4. **Abduvaitov Abbos Shoymardon o‘g‘li.** *Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifati monitoringini takomillashtirish.* Ilm- fan yangiliklari konferensiyasi, 2025.
5. Mullis I.V.S., Martin M.O. TIMSS 2019 International Results in Mathematics and Science. – Boston: IEA, 2020.
6. Black P., Wiliam D. Assessment and Classroom Learning. – Assessment in Education Journal, 1998.